

Col·lecció d'Estudis Socials "la Caixa"

Resum del volum 29: Fracàs i abandonament escolar a Espanya.

Autors: Mariano Fernández Enguita, Luis Mena i Jaime Riviere.

El llibre aborda un dels problemes més preocupants del sistema educatiu a Espanya: el fracàs i l'abandonament escolars. L'objectiu que es proposa és oferir una quantificació del problema als diferents nivells educatius (educació primària, educació secundària, batxillerat i cicles formatius de grau mitjà), com també identificar alguns dels factors que contribueixen a la seva aparició.

L'estudi és innovador sobretot en dos sentits:

- Es tracta l'abandonament escolar no com una decisió puntual, sinó com un procés de desvinculació progressiva de l'escola que s'origina molt abans que el problema es manifesti.
- A més d'oferir dades quantitatives, l'estudi dona veu als docents i als alumnes que han abandonat l'escola de manera prematura. L'estudi analitza com valoren la institució escolar i com els alumnes que abandonen justifiquen la seva decisió.

La primera part de l'estudi analitza estadísticament dades procedents del Ministeri d'Educació i d'enquestes representatives de la població escolar espanyola, com ara els estudis PISA i ETEFIL. Els resultats obtinguts permeten conèixer la magnitud del fracàs escolar al nostre país. Podem destacar-ne els següents:

- La repetició de curs és un fenomen que comença en l'educació primària. Als 10 anys, un de cada deu nens ja no segueix el curs que li pertoca per l'edat.
- El fracàs escolar s'accentua en l'educació secundària obligatòria: el 28,4% d'alumnes abandonen l'ESO sense graduar-se.
- El 14,8% dels abandonaments tenen lloc abans dels 16 anys, l'edat en què acaba l'educació obligatòria al nostre país.
- En el batxillerat només passen de curs el 76,7% dels alumnes de primer i obtenen el títol, en aprovar el segon curs, només el 73,2% dels alumnes.
- En el cas dels cicles formatius de grau mitjà, el 48,9% dels estudiants arrossegueu almenys un any de retard respecte al que els pertocaria per l'edat.
- El nombre de graduats en batxillerat o cicles formatius de grau mitjà a Espanya arriba al 62%. Aquesta xifra es troba molt lluny de les taxes de graduació en altres països del nostre entorn i és 23 punts inferior a l'objectiu marcat per la Unió Europea per al 2010.
- El risc de fracàs escolar, d'acord amb indicadors procedents de l'estudi PISA, apareix associat a algunes variables, com ara el gènere, l'estatus socioeducatiu dels pares o l'origen ètnic.

- Els nois presenten taxes de fracàs més elevades que les noies en tots els nivells educatius. Per exemple, el 41% dels nois de 15 anys presenta un alt risc de fracàs, mentre que entre les noies aquest risc és només del 29%.
- L'ocupació i el nivell educatiu dels pares influeixen en el risc d'experimentar fracàs escolar. Així, el 45% d'alumnes de classes treballadores presenta un risc elevat, enfront del 23% entre les classes mitjanes. Pel que fa als estudis dels pares, el 20% d'alumnes amb pares universitaris presenta risc de fracàs, mentre que aquest risc afecta al 63% dels alumnes amb pares sense estudis i al 42% dels alumnes amb pares que només van cursar estudis primaris.
- Els alumnes immigrants tenen més risc de fracassar que els d'origen espanyol. Mentre que el 55% d'alumnes immigrants presenten risc de fracàs, aquesta situació és present només en un 34% d'alumnes espanyols. Entre els estudiants immigrants de segona generació (és a dir, alumnes nascuts a Espanya de pares immigrants), el risc de fracassar se situa en valors intermedis (41%).

La segona part del llibre analitza una mostra d'expedients d'alumnes que han abandonat l'escola prematurament. Aquesta anàlisi indica que l'abandonament és el resultat final d'un procés progressiu de desvinculació respecte a l'escola. La desvinculació comença molt abans del moment d'abandonament i es manifesta de múltiples maneres: problemes disciplinaris, absentisme, baixes qualificacions o assignatures a les quals no es presenten. Així, són particularment reveladores dades com ara:

- La repetició de curs és molt freqüent entre els estudiants que abandonen: el 88% havia repetit curs alguna vegada.
- El 91% dels expedients d'alumnes que abandonen recullen faltes d'assistència no justificades. El nombre de faltes, a més, és molt alt. Per exemple, els estudiants que abandonen en el primer cicle de l'ESO presentaven una mitjana de 225 faltes d'assistència no justificades durant el darrer any d'assistència a escola.
- El 28% els estudiants que abandonen l'escola presenten problemes disciplinaris seriosos. No obstant això, aquests problemes es concentren entre els que abandonen abans. Mentre que el 60% dels estudiants que abandonen en el primer cicle de l'ESO tenen problemes de disciplina, entre els de batxillerat només en tenen el 8% dels que abandonen.

L'última part de l'estudi analitza de manera qualitativa dades procedents d'entrevistes amb alumnes que han experimentat fracàs escolar. A partir d'aquestes entrevistes, els autors arriben a conclusions com ara:

- Els entrevistats donen un valor relatiu a l'escola i aprecien més la formació que dona la pràctica laboral.
- En general, les famílies d'alumnes que fracassen els pressionen perquè continuïn estudiant. D'acord amb els entrevistats, els factors que van contribuir en la seva decisió de deixar l'escola són uns altres, com ara la influència del grup d'iguals, l'atracció d'una feina que els permet d'accedir a béns de consum i a cotes d'independència més altes, o bé el moment en què canvien de centre i passen a l'institut. Molts recorden aquest canvi com un episodi clau en la seva desconexió, ja que la relació professor-alumne és ben diferent.
- Des de la perspectiva de l'alumne adolescent que abandona, deixar l'escola molt sovint es concep no com un fracàs, sinó com un èxit. Per a molts estudiants que abandonen, constitueix una porta d'accés a la vida adulta.

Finalment, els autors utilitzen els resultats obtinguts per reflexionar sobre el present i el futur de la institució escolar. En aquesta reflexió tenen en compte el paper que ha de tenir l'educació en

una societat canviant, més globalitzada i on les competències necessàries són diferents de les que s'exigien en el passat.

En la resolució d'aquests reptes, segons els autors, hi ha una clau important per prestigiar la institució escolar i evitar el procés de desafecció i el rebuig que genera en una part rellevant dels alumnes.